

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 658.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14231737>

**Фінансова стійкість як елемент забезпечення фінансово-економічної
безпеки підприємства**

Камишникова Евеліна Вікторівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Україна, м. Дніпро,
вул. Гоголя, 29, 49000, <https://orcid.org/0000-0003-1835-9786>, Scopus ID:
57219200426, ResearcherID: N-2895-2018

Амельченко Євген Олександрович

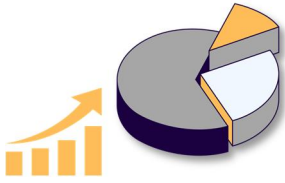
магістрант кафедри економіки підприємств, ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет», Україна, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29, 49000,
<https://orcid.org/0009-0008-8492-103X>

Аввакумов Дмитро Максимович

магістрант кафедри економіки підприємств, ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет», Україна, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29, 49000,
<https://orcid.org/0009-0000-3393-4940>

Прийнято: 19.10.2024|Опубліковано: 29.10.2024

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності та змісту категорії
«фінансова стійкість підприємства» як ключового елементу забезпечення
фінансово-економічної безпеки підприємства. На основі компаративної оцінки
наукових досліджень виділено науково-методичні підходи до визначення
сутності поняття фінансової стійкості підприємства, зокрема, з точки зору

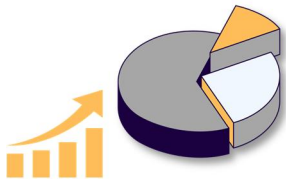


перевищення доходів над витратами, через призму платоспроможності підприємства, здатності підприємства виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, здатності адаптуватися до змін економічного середовища.

У контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства удосконалено визначення сутності категорії «фінансова стійкість», під якою запропоновано розглядати властивість фінансово-економічної системи зберігати стан динамічної рівноваги та сприяти реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах мінімізації впливу загроз і небезпек. На основі аналізу наукових джерел виділено основні характеристики фінансово-економічної безпеки підприємства та запропоновано її визначення як фінансово-економічного стану, що відзначається стійкістю до загроз; наявністю фінансових ресурсів, достатніх для реалізації стратегічних цілей та завдань, а також спрямованістю на ефективний і стійкий розвиток підприємства. Наголошено на тому, що фінансова стійкість підприємства є одним із найважливіших елементів, який сприяє досягненню та підтримці стану фінансово-економічної безпеки підприємства.

Запропоновано оцінювати фінансову стійкість підприємства за допомогою системи фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність та фінансова незалежність. Розробка стандартів для цих показників дозволить розмежувати рівні фінансової стійкості підприємства. Установлено, що для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємство повинно мати ефективну систему самоконтролю, засновану на системі попередження, для ідентифікації сигналів про відхилення від прийнятих стандартів, у тому числі від необхідного рівня фінансової стійкості.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, фінансова стійкість, оцінка фінансової стійкості, платоспроможність, загроза



Financial Stability as an Element of Ensuring Financial and Economic Security of an Enterprise

Evelina Kamyshnykova

D.Sc. (Economics), Professor, Professor of Department of Economics of Enterprise, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1835-9786>, Scopus ID: 57219200426, ResearcherID: N-2895-2018

Yevhen Amelchenko

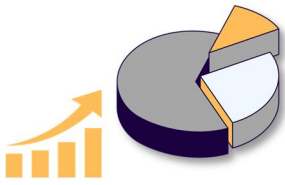
Master's student of Department of Economics of Enterprise, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-8492-103X>

Dmytro Avvakumov

Master's student of Department of Economics of Enterprise, State Higher Educational Institution «Priazovskyi State Technical University», Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0000-3393-4940>

Abstract. The paper is devoted to studying the essence and content of the category “enterprise’s financial stability” as a key element of ensuring the financial and economic security of the enterprise. Based on a comparative evaluation of scientific studies, the paper highlights scientific and methodological approaches to determining the essence of the enterprise’s financial stability concept. In particular, it defines financial stability through the prism of the excess of income over expenses, the enterprise’s solvency, the ability of the enterprise to fulfill its obligations to customers, and the ability to adapt to changes in the economic environment.

The paper proposes to define the core of the category “enterprise’s financial stability” in the context of ensuring its financial and economic security as an ability of

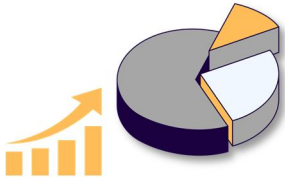


the financial and economic system to maintain a state of dynamic equilibrium and promote the implementation of the enterprise's development strategy in conditions of minimizing the impact of threats and dangers. Based on the literature review, we highlight the main characteristics of the enterprise's financial and economic security and propose to define it as a financial and economic state characterized by resistance to threats, the enterprise's ability to implement its strategic goals and objectives through sufficient amounts of financial resources, as well as the focus on effective and sustainable development. We emphasize the enterprise's financial stability is one of the most important elements that contribute to achieving and maintaining the state of the enterprise's financial and economic security.

The paper proposes to assess the enterprise's financial stability using a system of financial indicators, such as liquidity, solvency and financial independence. The development of standards for these indicators will make it possible to differentiate the levels of the enterprise's financial stability. The paper substantiates that to ensure financial and economic security, the enterprise must have an effective self-monitoring system based on a warning system to identify signals of deviations from accepted standards, including from the required level of financial stability.

Keywords: financial and economic security, financial stability, assessment of financial stability, solvency, threat

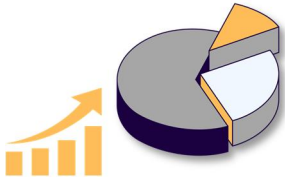
Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства є одним із ключових аспектів його діяльності, від якого залежить здатність суб'єкта господарювання функціонувати на ринку в довгостроковій перспективі. Проблема забезпечення фінансової стійкості набуває особливої актуальності в умовах нестабільної економічної ситуації, високої конкуренції, ризиків, пов'язаних з військовим конфліктом та зміною кон'юнктури ринку. Недостатня увага до підтримки фінансової стійкості може призвести до зниження рівня фінансово-економічної безпеки підприємства через утрату ліквідності, зростання боргового навантаження, падіння кредитоспроможності, що може



мати наслідком банкрутство підприємства. Важливим завданням на теперішній час є визначення місця фінансової стійкості у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність створення системи фінансово-економічної безпеки обумовлена об'єктивною потребою кожного підприємства забезпечити стабільність функціонування та досягнення основних цілей своєї діяльності. Як окремий об'єкт дослідження, фінансово-економічна безпека почала розглядатися відносно недавно. Її дослідженню приділяють увагу такі науковці, як Беялов Т.Е. [1], Бондаренко О.О. [2], Васильців Т. [3], Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. [4], Потапук І., Мазіленко С., Прусова М. [5] та ін. У їхніх роботах досліджуються поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, представлені методи та показники оцінки її рівня, а також окремі елементи механізму управління фінансово-економічною безпекою. Проблематика фінансової стійкості підприємств розглядається у роботах Бугай В.З., Резанов Е.О. [6], Вудвуд В.В., Батієвська О.В. [7], Костриченко В. та Карпінська М. [8], Назарова Т.Ю. [9], Слободян Н.Г. [10], Чепка В.В., Матяш О.К. [11]. Обґрунтуванню ролі фінансової стійкості у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств присвячені роботи Ключко Т.А. [12], Копилук О.І., Тимчишин Ю. В., Музичка О. М. [13], Пера Г. [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний прогрес у дослідженні проблематики фінансової стійкості підприємств, існують певні аспекти загальної проблеми, які поки що не отримали належної уваги й потребують додаткового вивчення. Фінансова стійкість вважається належною умовою для функціонування будь-якої економічної системи. Однак одним із важливих питань залишається обґрунтування місця та ролі фінансової стійкості у забезпеченні системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.



Увага дослідників сфокусована на відокремленому вивченні понять «фінансова стійкість підприємства» та «фінансово-економічна безпека підприємства», що спричиняє відсутність єдиного підходу щодо розуміння їх взаємозв'язку. Наша робота має на меті заповнити ці прогалини шляхом аналізу існуючих підходів щодо визначення змісту означених фінансово-економічних категорій, удосконалення визначення сутності цих категорій та встановлення зв'язку між ними.

Метою статті є дослідження фінансової стійкості як ключового елементу забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1) проаналізувати сучасні підходи щодо визначення сутності категорії «фінансова стійкість підприємства» та її взаємозв'язку із поняттям фінансово-економічної безпеки підприємства;

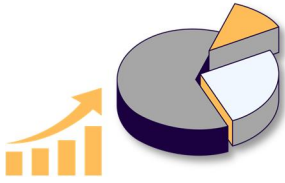
2) узагальнюючі існуючі підходи, запропонувати дефініцію поняття «фінансова стійкість» у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства;

3) розробити рекомендації щодо інтеграції системи оцінки фінансової стійкості у систему самоконтролю підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

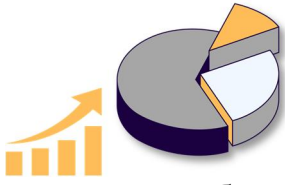
Важливим напрямком досліджень останнього часу серед багатьох авторів є аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансово-економічну безпеку, де серед внутрішніх факторів особливе значення має саме фінансова стійкість.

Намлієв Є. та Копеч А. у статті [14] зазначають, що важливим аспектом антикризової політики є ідентифікація ключових факторів, що впливають на економічну безпеку, а також розробка адаптивних стратегій, які дозволять підприємствам ефективно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Антикризове фінансове управління необхідно розглядати як



елемент економічної безпеки підприємства, зважаючи на його важливу роль у сучасних умовах економічної турбулентності, де воно стає невід'ємною складовою ефективною економічною стратегією будь-якого підприємства. Зберігати стабільний розвиток підприємству дозволяє лише системний підхід до фінансового управління. Основними завданнями антикризового фінансового управління є забезпечення ліквідності, платоспроможності, фінансової стабільності підприємства та запобігання його банкрутству, а також впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності вжитих заходів. Автори розуміють кризу як процес - набір ситуацій, спричинених екзогенними та ендогенними факторами, а також як результат циклічної природи резервів економіки, наголошуючи, що тим не менш існує механізм, який дозволяє підприємству забезпечити стабілізацію фінансового стану. А саме "здатність підприємства швидко адаптуватися до змінних умов, ефективно реагувати на виклики та запобігати потенційним загрозам визначає його можливість виживання та подальшого розвитку" [14].

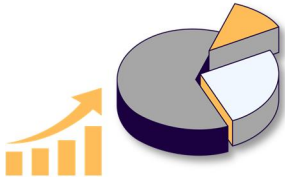
У роботі [6] автори В.З. Бугай та Е.О. Резанов досліджували економічну сутність поняття «фінансова стійкість підприємства», заходи досягнення достатнього рівня фінансової стійкості, а також шляхи збереження та покращення фінансової стійкості. Зазначається, "що фінансова стійкість визначає саме фінансову незалежність підприємства, а окремі вчені вважають фінансову стійкість як здатність розвиватися для підтримки балансу активів і пасивів в нестабільному середовищі". Підсумовуючи дослідження, зазначимо, що його автори вважають за фінансову стійкість стан підприємства, за якого воно має можливість вільно маневрувати грошовими коштами, забезпечувати безперервний процес виробництва та покривати усі витрати. Для підвищення фінансової стійкості підприємствам необхідно вишукувати резерви зі збільшення обсягів нагромадження власного капіталу та забезпечення оборотних засобів власними джерелами.



Н. Слободян узагальнює основні методичні підходи оцінки фінансового стану підприємства загалом його та фінансової стійкості у роботі [10]. На думку автора, фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції. На наш погляд, автор вірно зазначає, що підприємство буде фінансово стійким, якщо величина його вхідних грошових потоків від операційної діяльності перевищуватиме вихідні. Але плутає причину та наслідки, коли вважає, що у період кризи існує відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва. Кризу як раз обумовлює таке “відставання”, тобто перш за все є перевиробництво, яке й спричиняє кризу а в тому числі і фінансову “нестійкість” підприємств.

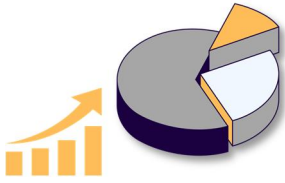
У роботах зарубіжних авторів поняття фінансової стійкості в основному досліджується в макроекономічному контексті. Так, у роботі [16] фінансова стійкість розглядається як один з найпотужніших елементів забезпечення економічної безпеки на макрорівні. У ході дослідження виявилось, що визначити, що таке фінансова стійкість, так само складно, як визначити концепцію економічної безпеки, оскільки не існує загальновизнаного визначення цього поняття. Пендал Р., Фостер К.А. та Ковел М. [17] визначили економічну стійкість з позиції системного підходу, як здатність економічної системи повертатися до попереднього стану, адаптуючись до зовнішніх шоків, або, іншими словами, здатність відновлюватися. З іншого боку, надмірна надійність є небажаною, оскільки система може стати занадто жорсткою і, таким чином, втрачає можливість змінювати та вдосконалювати свою структуру. Таким чином необхідно знайти баланс між чутливістю та стійкістю.

Розглядаючи поняття фінансової стійкості в сучасних умовах, автори Назарова Т.Ю., Гаврик А.А. [9] наголошують, що рівень фінансової стійкості значною мірою залежить від раціонального співвідношення (балансу) власного та позикового капіталу. Узагальнюючи публікації з цього приводу, автори



приходять до наступного визначення цього поняття: “Фінансова стійкість підприємств - це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але і функціонувати і розвиватися”. Іншими словами, це властивість тримати баланс. З ними погоджуються Вудвуд В.В., Батієвська О.В. [7], які характеризують фінансову безпеку підприємства, як фінансовий стан, який визначається, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи. Чепка В.В., Матяш О.К. [11] також наголошують, що фінансову стійкість слід розглядати як комплексне поняття, в якому відображається стабільний фінансовий стан підприємства, за якого ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечуються фінансова автономія, платоспроможність, дохідність та рентабельність, розвиток діяльності на поточний та майбутній періоди. Ключко Т.А. [12] наголошує, що фінансова стійкість підприємства тісно взаємопов'язана і з іншими фінансовими категоріями: фінансовою безпекою, гнучкістю, стабільністю, рівновагою. У статті розкривається важливість розуміння того, що фінансова стійкість і фінансова безпека підприємства нерозривно пов'язані між собою, взаємовпливають і взаємодоповнюють одна одну. Фінансова стійкість – необхідна, але недостатня умова фінансової безпеки підприємства.

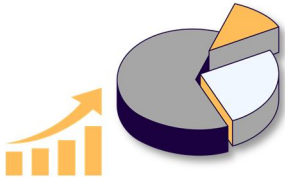
Фінансова стійкість є основою економічної безпеки підприємства та здатності реалізовувати стратегії розвитку в умовах мінімізації впливу ризиків, загроз і небезпек. У статті [13] автори Копилук О. І., Тимчишин Ю. В., Музичка О. М. пропонують розглядати фінансову стійкість у взаємодії з економічною



безпекою. Фінансова стійкість підприємства, як його здатність забезпечувати стабільний розвиток у поточному та стратегічному періодах, визначально впливає на стан економічної безпеки та її складові. Високий рівень фінансової стійкості забезпечує відповідний рівень економічної безпеки. Порушення пропорцій і взаємозв'язків у фінансовій складовій економічної безпеки підприємства призводить до її дестабілізації, є серйозним сигналом переходу фінансової системи від безпечного стану до небезпечного. Відзначено, що стійкий фінансовий безпекоорієнтований розвиток підприємства передбачає врахування таких ключових характеристик, як: ресурсозабезпеченість, конкурентоспроможність, динамічність і збалансованість. Фінансова стійкість підприємства досягається на основі оптимального поєднання прибутковості та ризику, характеризується рівновагою та відповідним рівнем сталості оптимальних чи наближених до них значень індикаторів і забезпечується відповідними інструментами в системі економічної безпеки підприємства.

Узагальнюючі вищеназвані підходи, у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства можна запропонувати таку дефініцію: фінансова стійкість - це властивість фінансово-економічної системи зберігати стан динамічної рівноваги та сприяти реалізації стратегії розвитку підприємства в умовах мінімізації впливу загроз і небезпек. Фінансова стійкість підприємства оцінюється рівнем його платоспроможності, збалансованості фінансових потоків, незалежністю від позикового капіталу і впливом на фінансові результати, обсяг яких є достатнім для саморозвитку і задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін.

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити основні характеристики фінансово-економічної безпеки підприємства та запропонувати таке її визначення: фінансово-економічна безпека підприємства полягає в досягненні фінансового стану, що відзначається стійкістю до загроз; наявністю фінансових ресурсів, достатніх для реалізації стратегічних цілей та завдань, а також спрямованістю на ефективний і стійкий розвиток підприємства.



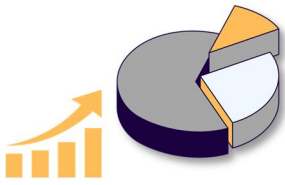
Фінансова стійкість підприємства, що оцінюється рівнем платоспроможності, ліквідності і фінансової незалежності підприємства в довгостроковій перспективі, а також спроможністю залучати та ефективно використовувати фінансові ресурси, є одним із найважливіших елементів, який сприяє досягненню та підтримці стану фінансово-економічної безпеки підприємства.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємство повинно мати ефективну систему самоконтролю, засновану на системі попередження, яка б заздалегідь (для вжиття відповідних заходів) виявляла сигнали про відхилення від прийнятих стандартів, у тому числі від необхідного рівня фінансової стійкості. Це дозволяє:

- 1) ідентифікувати зовнішні та внутрішні загрози фінансовому стану підприємства та вчасно розробляти заходи для їх усунення;
- 2) корегувати фінансову стратегію;
- 3) підтримувати достатню фінансову незалежність підприємства;
- 4) забезпечувати гнучкість у прийнятті фінансових рішень;
- 5) захищати фінансові інтереси власників підприємства.

Висновок. Фінансова стійкість є одним із ключових елементів, який безпосередньо впливає на фінансово-економічну безпеку підприємства. Її забезпечення ґрунтується на здатності підприємства ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, підтримувати платоспроможність і ліквідність на належному рівні, а також мінімізувати залежність від зовнішніх джерел фінансування. Ретельний аналіз і оцінка показників фінансової стійкості дозволяють своєчасно виявляти ризики та загрози, які можуть вплинути на стабільність підприємства.

Важливу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки відіграє комплексна методологія оцінки фінансової стійкості, яка включає аналіз таких показників, як коефіцієнт автономії, фінансової залежності, рентабельності активів та ліквідності. Ці показники не лише відображають поточний фінансовий

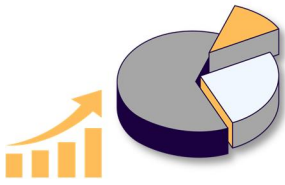


стан підприємства, але й слугують індикаторами його майбутнього розвитку та здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Таким чином, фінансова стійкість є визначальним фактором, який дозволяє підприємству не лише захищатися від фінансових загроз, але й створює основу для його довгострокової конкурентоспроможності та стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Беялов Т.Е., Корінь І. В. Фінансово-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. №2 (07). С. 235-238.
2. Бондаренко О.О., Сухецький В.А. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. 2014. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (дата звернення 31.09.2024).
3. Васильців Т. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. – 386 с.
4. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення. *Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство*: колективна монографія: у 2-х т. / за заг. ред. К.С. Шапошникова. Херсон: Гельветика, 2015. Т. 2. С.1-17.
5. Потапук І., Мазіленко С., Прусова М. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. №2 (02). С. 156-160.
6. Бугай В.З., Резанов Е.О. Основні напрями збереження фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 112–122.
7. Вудвуд В.В., Батієвська О.В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89–93.



8. Kostrychenko V., Karpinska M. Production and financial stability of enterprise: assessment and support. *International Journal of New Economics and Social Sciences*. 2016. 4 (2). P. 78-91.
9. Назарова Т.Ю., Гаврик А.А. Фінансова стійкість підприємства в сучасних умовах. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2021. № 5-6 (159-160). С. 44-51.
10. Слободян Н.Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18, № 2. С. 239-245.
11. Чепка В.В., Матяш О.К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 649–655.
12. Ключко Т. А. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23. С. 53-58.
13. Копилюк О. І., Тимчишин Ю. В., Музичка О. М. Фінансова стійкість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. №3. С. 81-87.
14. Намлієв Є., Копеч А. Стратегії антикризової політики як засіб забезпечення економічної безпеки підприємств. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 157-163.
15. Pera G. An enterprise's financial stability and its sustainable growth. A risk-based perspective. *International Entrepreneurship Review*. 2017. 3(2). P. 49-62.
16. Tagliapietra S., Trasi C. How Should Europe Think About Economic Security? *Intereconomics*. 2024, 59(2). P. 88-91.
17. Pendall R., Foster K. A., Cowell M. Resilience and Regions: Building Understanding of the Metaphor. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2010, 3(1). P. 71-84.